

10. 6. 2008

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Vybrané aspekty právní úpravy započtení (kompenzace) pohledávek

I když institut započtení vzájemných pohledávek věřitele a dlužníka patří k nejsnadnějším způsobům zániku vzájemných pohledávek smluvních stran, v praxi není dostatečně využíván, resp. pokud se některá ze smluvních stran pokusí využít tento institut, pak se druhá strana zpravidla snaží bránit a návrhy na započtení pohledávek odmítá a snaží se své pohledávky vymáhat soudní cestou, zatímco pohledávky druhé strany zpochybňuje, resp. mnohdy zpochybňuje oprávněnost využití institutu započtení.

Základní právní úpravu institutu započtení pohledávek obsahuje občanský zákoník v ustanoveních § 580 a § 581, které vymezují základní právní rámec celého institutu započtení.

Započtení pohledávek lze provést dvěma základními způsoby, a to buď jednostranným právním úkonem, nebo dohodou účastníků.

Kdy a za jakých podmínek lze provést započtení pohledávek jednostranným právním úkonem, vymezuje ustanovení § 580 občanského zákoníku, které stanoví, že mají-li věřitel a dlužník vzájemné pohledávky, jejichž plnění je stejného druhu, zaniknou započtením, pokud se vzájemně kryjí, jestliže některý z účastníků učiní vůči druhému projev směřující k započtení. Zánik nastane okamžikem, kdy se setkaly pohledávky způsobilé k započtení.

Z citovaného ustanovení plyne, že k započtení pohledávek jednostranným právním úkonem může dojít pouze v případech, že:

1) věřitel a dlužník mají vzájemné pohledávky,

tedy že u jedné pohledávky subjekt, který u první pohledávky vystupuje jako věřitel, je u druhé pohledávky v postavení dlužníka, a naopak subjekt, který má u první pohledávky postavení dlužníka, vystupuje u té druhé v postavení věřitele,

2) vzájemné pohledávky se týkají plnění stejného druhu,

obě pohledávky musí mít druhově určené plnění, přičemž toto plnění musí být stejného druhu. Nejčastějším druhově určeným plněním pohledávek je plnění v penězích, ale to nevylučuje, aby pohledávky měly jako předmět plnění věci druhotně určené, kupříkladu mouku apod.

3) pohledávky se musí vzájemně krýt,

přičemž se však nemusí krýt v celé výši, stačí, pokud se kryjí byť i z části.

4) některý z účastníků učiní vůči druhému projev směřující k započtení,

zákon nevyžaduje nějakou konkrétní formu projevu vůle, z citovaného ustanovení je ovšem zřejmé, že musí jít o takový projev vůle, ze kterého je zcela zřejmý úmysl účastníka vyrovnat vzájemné pohledávky započtením, takovýmto projevem může být i návrh dohody o započtení pohledávek, kterou druhá strana odmítla, za předpokladu, že jsou splněny všechny výše uvedené podmínky a nejde o pohledávky uvedené u ustanovení § 581 odst. 1 a odst. 2 občanského zákoníku, které lze započíst pouze dohodou.

K zániku pohledávek při započtení jednostranným úkonem dochází v okamžiku, kdy se setkají pohledávky způsobilé k započtení, tedy v momentě, kdy se tyto pohledávky staly splatnými a splňují všechny výše uvedené podmínky.

Jak je již uvedeno výše, § 581 občanského zákoníku v odst. 1 a 2 vymezuje případy, kdy nelze pohledávku započíst jednostranným úkonem, ale pouze dohodou účastníků, resp. kdy nelze pohledávku započíst vůbec.

Pouze dohodou lze započíst:

- pohledávky na náhradu škody způsobené na zdraví, s výjimkou případů, že jde o vzájemnou pohledávku na náhradu škody téhož druhu, kdy je možné pohledávky započíst i jednostranným právním úkonem,

- pohledávky promlčené, pohledávky, kterých se nelze domáhat u soudu, jakož i pohledávky z vkladů, jakož i splatnou pohledávku proti pohledávce, která ještě není splatná (§ 581 odst. 2 občanského zákoníku).

- pohledávky, které nelze postihnout výkonem rozhodnutí (§ 581 odst. 2 občanského zákoníku). Výčet pohledávek, které nelze postihnout soudním výkonem rozhodnutí stanoví občanský soudní řád v ustanovení § 317 – § 319.

Všechny zmíněné pohledávky nelze započíst jednostranným právním úkonem, ale toliko dohodou účastníků.

Občanský zákoník blíže nespécifikuje náležitosti dohody o započtení, tedy tato dohoda musí obsahovat pouze obecné náležitosti smluv, vše ostatní je ponecháno na dohodě smluvních stran.

Nutno podotknout, že problematikou započtení pohledávek na výživném se občanský zákoník vůbec nezabývá, pouze odkazuje v této části na úpravu obsaženou v zákoně o rodině.

Právní úprava započtení upravená v ustanovení § 358 - § 364 obchodního zákoníku rovněž fakticky vychází z ustanovení občanského zákoníku, s tím, že obchodní zákoník tato ustanovení částečně modifikuje, resp. řeší podrobněji některé konkrétní situace.

Dle ustanovení obchodního zákoníku lze započíst pohledávky taktéž dvěma způsoby, a to buď jednostranným úkonem, nebo dohodou účastníků.

Dohodou účastníků (smluvních stran), lze započíst jakékoliv pohledávky (§ 364 obchodního zákoníku), tedy je irelevantní, zda jsou pohledávky již splatné nebo ne, zda jsou promlčené či nikoli, ...

K započtení pohledávek jednostranným úkonem může dojít pouze v případě, že jsou splněny všechny zákonem stanovené podmínky.

Jde zejména o tyto podmínky:

Obchodní zákoník v § 358 stanoví, že k započtení jsou způsobilé pohledávky, které lze uplatnit u soudu. Započtení však nebrání, jestliže pohledávka je promlčena, avšak promlčení nastalo teprve po době, kdy se pohledávky staly způsobilými k započtení.

Z uvedeného ustanovení plyne, že dle ustanovení obchodního zákoníku může obecně k započtení pohledávek dojít pouze v případě, že pohledávky jsou způsobilé k uplatnění u soudu, tedy, že jsou

obě splatné a ani jeden z účastníků nenamítl promlčení některé z pohledávek. Obchodní zákoník v druhé větě citovaného ustanovení upravuje výjimku, kdy lze započíst i pohledávku promlčenou, jde o případ, kdy k promlčení pohledávky došlo až po době, kdy se pohledávky staly způsobilými k započtení. Obchodní zákoník blíže nespécifikuje, podmínky, při jejichž splnění se pohledávky stanou způsobilými k započtení, proto je v tomto případě nutno vycházet z dříve zmíněných uvedených ustanovení občanského zákoníku.

Dále je vyloučeno započtení pohledávky nesplacené vůči pohledávce splacené, s výjimkou případu, že jde o dlužníka, který není schopen plnit své peněžité závazky, nebo v případě, že došlo k odložení splacenosti závazku dlužníka bez toho, aby se změnil jeho obsah (§ 359 a § 360 obchodního zákoníku).

Co se týče peněžitých pohledávek znějících na různé měny tyto lze započíst v případě, že jde o měny, které jsou volně směnitelné (tedy o měny, u kterých je stanoven směnný kurs), přičemž pro započitatelnou výši těchto pohledávek je rozhodující střední devizový kurs platný v den, kdy se pohledávky staly způsobilými k započtení, platný v místě sídla nebo v místě podnikání, popřípadě bydliště strany, která projevila vůli pohledávky započíst.

Závěrem nutno podotknout, že k započtení způsobilé pohledávky nezaniknou samy od sebe, ale alespoň jeden z účastníků musí provést úkon směřující k započtení (nerozhoduje, zda jde o jednostranný úkon nebo o dohodu), přičemž musí být splněny i další zákonné podmínky započtení.

Účastníkům smluvních vztahů lze pro běžnou praxi započtení, jako možnost zániku závazků, doporučit s tím, že zejména pro případy jednostranného započtení je nanejvýš vhodné (jak plyne i z rozhodovací praxe soudů) mít k dispozici veškeré písemné doklady osvědčující, že projev vůle byl učiněn a že pohledávky způsobilé k započtení se setkaly.

© EPRAVO.CZ - Sbírnka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)
- [Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her](#)
- [AI omnibus](#)